

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΑΝΟΙΚΤΑ ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΑ ΜΑΘΗΜΑΤΑ

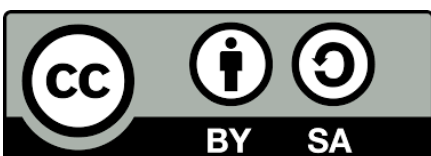

Τίτλος Μαθήματος: Εκπαιδευτική Πολιτική Ι : Επαγγελματισμός των εκπαιδευτικών και διοίκησης εκπαίδευσης

Ενότητα: Εκπαιδευτική πολιτική και εκπαιδευτικοί

Διδάσκουσα : Καθηγήτρια Σιάνου-Κύργιου Ελένη

Τμήμα: Φιλοσοφίας, Παιδαγωγικής και Ψυχολογίας

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΝΟΤΗΤΑ 1η

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΙ

Εκπαιδευτική πολιτική και μεταρρύθμιση

Η εκπαιδευτική πολιτική, κατά τις τελευταίες δεκαετίες, βρίσκεται στο επίκεντρο του ενδιαφέροντος των κυβερνήσεων σε όλα τα κράτη, όπως και των διεθνών οργανισμών που επηρεάζουν τις κατευθύνσεις της σε παγκόσμιο και σε εθνικό επίπεδο. Για το λόγο αυτό αποτελεί συνεχώς αντικείμενο διεπιστημονικής προσέγγισης και δημόσιας συζήτησης.

Το ενδιαφέρον για την εκπαιδευτική πολιτική οφείλεται σε ενδογενή αίτια που συνδέονται με την επικρατούσα κατάσταση στην εκπαίδευση, όπως και σε εξωγενή που συνδέονται με τις ευρύτερες οικονομικές και κοινωνικές εξελίξεις. Σύμφωνα με την επίσημη ρητορική οι εξελίξεις αυτές οδηγούν στην ανάδυση της «κοινωνίας της γνώσης», στην οποία η εκπαίδευση καθίσταται παράγοντας - κλειδί για την ανάπτυξη. Επιβάλλουν την αναθεώρηση της εκπαιδευτικής πολιτικής και τη μεταρρύθμιση της εκπαίδευσης, με σκοπό την αναβάθμιση της ποιότητας και της αποτελεσματικότητας, ώστε να καταστεί πιο στενή η σχέση της με την οικονομία, να διασφαλισθεί η κοινωνική συναίνεση και συνοχή.

Τι σημαίνει ο όρος εκπαιδευτική πολιτική;

Μέχρι σήμερα έχουν γίνει πολλές, άκρως προσπάθειες να διατυπωθεί ένας κοινά αποδεκτός ορισμός.

Έτσι, συμβαίνει, συχνά να περιγράφει εντελώς διαφορετικά πράγματα για ποικίλα ζητήματα, ακόμη και στην ίδια μελέτη (Ball, 1993). Συνήθως, χρησιμοποιείται για να περιγράψει ό,τι οι κυβερνήσεις επιλέγουν να κάνουν ή και να μην κάνουν για την εκπαίδευση. Άλλοτε πάλι, με μια πιο διευρυμένη σημασία, για να περιγράψει την πολιτική που σχεδιάζεται και εφαρμόζεται από

τις κυβερνήσεις, όπως και αυτή που παράγεται ενδογενώς από τους συμμετέχοντες στην εκπαίδευση.

Η δυσκολία να διατυπωθεί ένας κοινά αποδεκτός ορισμός για την εκπαιδευτική πολιτική οφείλεται σε πολλούς λόγους, από τους οποίους επισημαίνονται συχνότερα οι ακόλουθοι.

Πρώτον, ο όρος αναφέρεται σε μια διαδικασία δυναμική και πολυδιάστατη, στο πεδίο της ιδεολογίας και της πρακτικής, που είναι δύσκολο να προσδιορισθεί. Έχει συνέπειες σε ποικίλα επίπεδα, επειδή η εκπαίδευση ασκεί πολυσύνθετες οικονομικές, κοινωνικές και πολιτικές λειτουργίες. Μοιάζει με ένα 'παιχνίδι' στα διαρκώς μεταβαλλόμενα, ανταγωνιστικά και δυσδιάκριτα, ως προς τα όρια, πεδία της δημόσιας πολιτικής, του οποίου οι κανόνες αναθεωρούνται διαρκώς, υπό την επίδραση των ευρύτερων οικονομικών και κοινωνικών εξελίξεων.

Δεύτερον, η εκπαιδευτική πολιτική δεν είναι ένα αυτόνομο μέρος της δημόσιας πολιτικής, αλλά επηρεάζεται, σε μεγάλο βαθμό, από τις κατευθύνσεις της οικονομικής και κοινωνικής πολιτικής. Για το λόγο αυτό παρουσιάζουν διαφορές οι προσανατολισμοί και οι πρακτικές της σε περιόδους που οι κυβερνήσεις δίνουν έμφαση στην κοινωνική πολιτική, συγκριτικά με τις περιόδους που δίνουν έμφαση στην οικονομική πολιτική και την επέκταση της ελεύθερης αγοράς.

Τρίτον, η εκπαιδευτική πολιτική συνδέεται άμεσα με τις ευρύτερες εξελίξεις που συντελούνται στις δομές και τις λειτουργίες του κράτους. Μορφοποιείται κάτω από την επίδραση ενός συνόλου παραγόντων όπως είναι οι κομματικές αντιπαράθεσεις και οι ιδεολογικές συγκρούσεις, οι σχέσεις εξουσίας και οι εθνικές ιδιαιτερότητες που οριοθετούν σε μεγάλο βαθμό τις στρατηγικές, τις πρακτικές και τις τελικές εκβάσεις της.

Τέταρτον, οι θεωρητικές προσεγγίσεις που χρησιμοποιούνται για τη μελέτη της εκπαιδευτικής πολιτικής διαφέρουν σε μεγάλο βαθμό, με συνέπεια να καταλήγουν σε διαφορετικά ή αντιφατικά συμπεράσματα. Για παράδειγμα, είναι εντελώς διαφορετικά, όταν χρησιμοποιείται η δομολειτουργική και η μαρξιστική προσέγγιση, αφού εξετάζουν τα ζητήματα της κοινωνίας και της εκπαίδευσης από διαφορετική σκοπιά. Η δομολειτουργική δέχεται ότι η κοινωνική συναίνεση και συνοχή εξαρτάται από την ενσωμάτωση ενός συστήματος αξιών, οι θεσμοί συμβάλλουν στη σταθερότητα του κοινωνικού συνόλου. Η εκπαίδευση προσαρμόζεται στις εξελίξεις και, μέσω της κοινωνικοποίησης και της επιλογής, συμβάλλει στην κοινωνική συνοχή, γιατί προετοιμάζει τα άτομα να αποδεχθούν τις κυρίαρχες αξίες και να επιτελέσουν ένα συγκεκριμένο ρόλο. Από αυτή τη σκοπιά η εκπαιδευτική πολιτική αναφέρεται στο σύνολο πρακτικών για την υλοποίηση συγκεκριμένων στόχων που προκύπτουν από την αναγνώριση ενός προβλήματος, με στρατηγικές που προωθούν συγκεκριμένες ενέργειες, σε διαδοχικά στάδια για την επίλυσή του. Η μαρξιστική, αντίθετα, εξετάζει την εκπαίδευση ως μηχανισμό του κράτους που συμβάλλει στην αναπαραγωγή των κοινωνικών ανισοτήτων, προστατεύει και νομιμοποιεί τα συμφέροντα της αστικής τάξης και διασφαλίζει τη συντήρηση του καπιταλιστικού συστήματος. Η εκπαιδευτική πολιτική αντανάκλα τη σύγκρουση των κοινωνικών τάξεων που δρουν ανταγωνιστικά, ευνοούνται ή πλήττονται από αυτή και διασφαλίζει την άνιση κατανομή του πλούτου, των προνομίων και της εξουσίας.

Από τα παραπάνω είναι φανερό ότι η ανάλυση της εκπαιδευτικής πολιτικής απαιτεί μια σύνθετη προσέγγιση, ώστε να δοθούν απαντήσεις σε θεμελιώδη ερωτήματα, όπως: Ποια είναι τα πεδία παρέμβασης της εκπαιδευτικής πολιτικής; Πώς λαμβάνονται και υλοποιούνται οι αποφάσεις; Ποιων κοινωνικών ομάδων ή τάξεων καλύπτουν τα ενδιαφέροντα και τα συμφέροντα; Πώς διαμορφώνεται η σχέση της εκπαίδευσης με το κράτος; Ποιο είναι το πολιτικό,

το οικονομικό και το κοινωνικό πλαίσιο, εντός του οποίου διαμορφώνονται οι κατευθύνσεις της εκπαιδευτικής πολιτικής;

Σε αυτή τη σύνθετη προσέγγιση η κοινωνιολογία της εκπαίδευσης συνεισφέρει στην κατανόηση πολλών ζητημάτων, όπως οι σχέσεις μεταξύ της εκπαίδευσης και του κράτους ή της αγοράς εργασίας, η ερμηνεία των μεταρρυθμίσεων. Μπορεί να επηρεάσει τις πρακτικές, γιατί αποκαλύπτει τι κρύβεται πίσω από τη ρητορική, ποιους νέους τρόπους ρύθμισης αξιοποιεί το κράτος για να νομιμοποιήσει τη διαχείριση των ζητημάτων της εκπαίδευσης (Whitty, 1997).

Όπως επισημαίνεται συχνά, η αξιοποίηση θεωρητικών προσεγγίσεων ή ερμηνευτικών εργαλείων από την κοινωνιολογία της εκπαίδευσης αποτελεί αναγκαιότητα, γιατί πληθαίνουν οι μελέτες που εξετάζουν μονοδιάστατα ή από μια τεχνοκρατική σκοπιά την εκπαιδευτική πολιτική. Εξετάζουν επιφανειακά τα προβλήματα και τις λύσεις, παραβλέπουν τους δομικούς και τους πολιτικούς περιορισμούς, τη θεωρία και την ιστορία, δεν εντάσσουν την εκπαιδευτική πολιτική στο ευρύτερο πλαίσιο αναφοράς (Crace, 1991).

Και η μελέτη της εκπαιδευτικής πολιτικής συνεισφέρει στην ανανέωση της θεωρίας και της έρευνας στην κοινωνιολογία της εκπαίδευσης. Προσφέρει χρήσιμα ερμηνευτικά εργαλεία, δίνει απαντήσεις σε θεμελιώδη ζητήματα που συνδέονται με τις δομές και τις σχέσεις εξουσίας. Η πλουραλιστική, για παράδειγμα, εξετάζει τον τρόπο που οι κυβερνήσεις διαχειρίζονται το ζήτημα της κατανομής της εξουσίας, ώστε να ικανοποιήσουν περισσότερες κοινωνικές ομάδες. Η νεομαρξιστική, επειδή ερμηνεύει τις πολιτικές ως πρακτικές που διασφαλίζουν την άνιση κατανομή των προνομίων και της εξουσίας, συμβάλλει στη συντήρηση του καπιταλιστικού συστήματος. Οι μεταστρουκτουραλιστικές και οι μεταμοντέρνες, εξετάζουν την εξουσία ως μία δύναμη διάχυτη και

παραγωγική, παρά συγκεντρωτική και καταπιεστική. Δεν τη συνδέουν άμεσα με το κράτος, γιατί θεωρούν ότι στη σύγχρονη πραγματικότητα αποδυναμώνεται ο ρυθμιστικός του ρόλος.

Οι σχέσεις κράτους και εκπαίδευσης

Οι σχέσεις κράτους και εκπαίδευσης, ωστόσο, αποτελούν βασικό ερμηνευτικό κλειδί για την ανάλυση των ζητημάτων της εκπαιδευτικής πολιτικής, ιδιαίτερα τις τελευταίες δεκαετίες που ενισχύεται η σχέση της εκπαίδευσης με την οικονομία, αξιολογείται η εκπαίδευση για την ενίσχυση του ρυθμιστικού ρόλου του κράτους.

Πράγματι, το κράτος είναι έννοια-κλειδί σε κάθε προσπάθεια ορισμού, ανάλυσης και ερμηνείας των ζητημάτων της εκπαιδευτικής πολιτικής. Το κράτος, από τη συγκρότησή του μέχρι σήμερα, παίζει πρωτεύοντα ρόλο στην εξέλιξη της δημόσιας εκπαίδευσης. Στις σύγχρονες κοινωνίες μάλιστα η σχέση εκπαίδευσης και κράτους γίνεται πιο στενή, αφού μεγάλο μέρος των δραστηριοτήτων του συνδέονται, άμεσα ή έμμεσα, με αυτή.

Το κράτος χρησιμοποιεί την εκπαίδευση για να επιλύσει μείζονος σημασίας οικονομικά, κοινωνικά και πολιτικά προβλήματα, αλλά και να νομιμοποιήσει τις επιλογές για την επίλυση τους. Η εκπαίδευση εμπλέκεται στις διαδικασίες συγκρότησης και ανασυγκρότησης των σχέσεων εξουσίας που έχουν μεγάλη σημασία για το κράτος. Από αυτές εξαρτάται ο ρυθμιστικό του ρόλος, μέσω του οποίου οι κυβερνήσεις προσπαθούν να διαχειρισθούν το άλυτο πρόβλημα της ισορροπίας ανάμεσα στην βούλησή τους να λειτουργήσει η οικονομία με αποτελεσματικό τρόπο και την ανάγκη να ικανοποιήσουν βασικά δημοκρατικά αιτήματα. Για το λόγο αυτό προωθεί ρυθμίσεις και διακανονισμούς, ώστε να δώσει λύσεις στα προβλήματα της συσσώρευσης και

της νομιμοποίησης, να διευκολύνει την οικονομία ή να προστατεύσει την κοινωνία από τη διαβρωτική δύναμη της ελεύθερης αγοράς. Σε όλες αυτές τις πρωτοβουλίες του κράτους η συμβολή των λειτουργιών της εκπαίδευσης είναι ουσιαστική. Σύμφωνα με τον Dale το κράτος ελέγχει και διοικεί τα εκπαιδευτικά συστήματα, που, όπως και οι υπόλοιποι δημόσιοι οργανισμοί, εμπλέκονται στη διαχείριση τριών προβλημάτων: να υποστηρίξει τη διαδικασία της συσσώρευσης, να διασφαλίσει μέσω του μονοπωλίου την έννομη χρήση βίας για την επιβολή νομοθετικά δεσμευτικών κανόνων, την κοινωνική τάξη που είναι απαραίτητη για τη σταθερότητα της κοινωνίας και να νομιμοποιήσει τα αποτελέσματα των λειτουργιών του κράτους και των μέσων επίτευξής τους (Dale, 1997).

Αξίζει, ωστόσο, να επισημανθεί ότι η άποψη για τη σχέση κράτους και εκπαίδευσης αναθεωρείται διαρκώς υπό την επίδραση των ευρύτερων εξελίξεων. Για παράδειγμα, στη δεκαετία του '60, που επικρατεί η φιλελεύθερη αντίληψη, το κράτος αντιμετωπίζεται ως ουδέτερος ρυθμιστής και παράγοντας κοινωνικής προόδου που διασφαλίζει την ισότητα των ευκαιριών στην εκπαίδευση.

Στη δεκαετία του '70 η αντίληψη αυτή αμφισβητείται, καθώς τα ριζοσπαστικά ιδεολογικά και πολιτικά ρεύματα υποστηρίζουν ότι το κράτος χρησιμοποιεί την εκπαίδευση για να προετοιμάσει το μελλοντικό εργατικό δυναμικό που απαιτεί η καπιταλιστική οικονομία. Μπορεί όμως και να παρέμβει για τον εκδημοκρατισμό της εκπαίδευσης και να προωθήσει ένα νέο ιδεώδες της ισότητας.

Στη δεκαετία του '80 επικρατεί η νεοφιλελεύθερη αντίληψη για το κράτος, η οποία υποστηρίζει ότι η οικονομική κρίση οφείλεται στο κοινωνικό κράτος της σοσιαλδημοκρατικής συναίνεσης και ότι η ελεύθερη αγορά είναι η αποτελεσματικότερη λύση για την υπέρβαση της. Το κράτος χρειάζεται, μέσω ενός μακροπρόθεσμου προγραμματισμού, να ασκήσει ισχυρότερο έλεγχο στους δημόσιους οργανισμούς για να βελτιώσει την ποιότητα και να ενισχύσει

την αποτελεσματικότητά τους, ιδιαίτερα στην εκπαίδευση που ανάγεται σε παράγοντα-κλειδί για την εθνική ανάπτυξη.

Στη δεκαετία του '90 η αντίληψη αυτή αναθεωρείται, υπό την επίδραση της παγκοσμιοποίησης και την επικράτηση των θεωριών της μετανεωτερικότητας. Μεγάλο μέρος των αρμοδιοτήτων του κράτους στην εκπαίδευση για την οργάνωση, διοίκηση και τη λειτουργία των σχολείων μετατίθενται, μέσω της αποκέντρωσης, σε τοπικό και περιφερειακό επίπεδο. Ταυτόχρονα ενισχύεται ο κρατικός έλεγχος σε εθνικό επίπεδο με τα αναλυτικά προγράμματα, κυρίως με την αξιολόγηση και τις απολογιστικές διαδικασίες. Αποσκοπεί στον εκσυγχρονισμό της εκπαίδευσης που είναι απαραίτητη προϋπόθεση για να κατοχυρωθεί η συμβολή της στην οικονομική ανάπτυξη.

Στο πλαίσιο αυτό οι κυβερνήσεις στα ανεπτυγμένα κράτη εφαρμόζουν πολιτικές για τις μεταρρυθμίσεις που συνοδεύονται από μια ανανεωμένη ρητορική, έχουν διαφορετικούς, ρητούς και άρρητους, στόχους και βασίζονται σε διαφορετικές διαχειριστικές πρακτικές για την υλοποίησή τους. Είναι, γενικότερα, μέρος των προσπαθειών που καταβάλλονται να δοθούν απαντήσεις στα δομικά προβλήματα του κράτους. Να διαχειρισθούν, δηλαδή, ένα ιδεολογικό πρόβλημα που η επίλυσή του μπορεί να βασισθεί σε νομιμοποιητικές διαδικασίες, στις οποίες η εκπαίδευση παίζει, για προφανείς λόγους, προεξάρχοντα ρόλο. Να εφαρμόσουν στρατηγικές για να ενισχύσουν το ρυθμιστικό ρόλο του κράτους, ώστε να διαχειρίζεται πιο αποτελεσματικά τη σύγκρουση μεταξύ των προταγμάτων της οικονομικής ανάπτυξης, της κρίσης και των αιτημάτων της κοινωνικής δικαιοσύνης.

Η μεταρρύθμιση της εκπαίδευσης

Η λέξη μεταρρύθμιση είναι παράγωγο του ρήματος μεταρρυθμίζω που σημαίνει επιφέρω αλλαγές σε ένα κοινωνικό σύστημα, νόμο, θεσμό, με σκοπό

τη βελτίωσή του. Η εκπαιδευτική μεταρρύθμιση αναφέρεται στις αλλαγές που προωθούνται στην εκπαίδευση για να αντιμετωπισθούν επείγοντα ή χρόνια προβλήματα και να βελτιωθεί η επικρατούσα κατάσταση.

Δεν υπάρχει συμφωνία για το περιεχόμενο του όρου, ενώ ο Popkewitz, που εξετάζει τη μεταρρύθμιση από την πλευρά της πολιτικής κοινωνιολογίας, ως ένα κοινωνικό και πολιτικό γεγονός, επισημαίνει ότι δεν υπάρχει ένας συγκεκριμένος ορισμός και δεν υποδηλώνει απαραίτητα τη βελτίωση και την πρόοδο. Πρόκειται για μια έννοια που αλλάζει περιεχόμενο και τούτο διαπιστώνεται, εύκολα, αν συνδεθεί με τις μεγάλες αλλαγές που συντελούνται στη διδασκαλία, την εκπαίδευση των εκπαιδευτικών, τις επιστήμες της εκπαίδευσης και τη θεωρία του curriculum από τα τέλη του 19^{ου} αιώνα. Στο επίπεδο της πολιτικής πρακτικής είναι αντανάκλαση των κοινωνικών σχέσεων και, από αυτή την άποψη, μπορεί να ιδωθεί ως μία μορφή κοινωνικής ρύθμισης (Popkewitz, 1991).

Παρά τις διαφωνίες για το περιεχόμενο του όρου, είναι αποδεκτό πως πρόκειται για μια δυναμική διαδικασία. Το χαρακτηριστικό αυτό, σε συνδυασμό με την πολυπλοκότητα των ζητημάτων της εκπαίδευσης, καθιστούν κάθε απόπειρα μεταρρύθμισης δύσκολο εγχείρημα. Όσο σοβαρότερα μάλιστα είναι τα προβλήματα που καλείται να επιλύσει, τόσο μεγαλύτερες και οι δυσκολίες που αναφύονται στο σχεδιασμό και την υλοποίησή της. Οι δυσκολίες είναι αναπόφευκτες, επειδή η μεταρρύθμιση βασίζεται σε πολιτικές επιλογές με συγκεκριμένους στόχους που έχουν υπόβαθρο ένα σύστημα αξιών. Επιπλέον, η υλοποίησή της εξαρτάται από πολλούς παράγοντες, όπως είναι οι πολιτικοί προσανατολισμοί της εκάστοτε κυβέρνησης, οι πιέσεις και οι συγκρούσεις των πολιτικών, οικονομικών και κοινωνικών δυνάμεων, οι γραφειοκρατικές δομές του κράτους, οι μικροπολιτικές και συγκυριακές πολλές

φορές σκοπιμότητες, ακόμη και τα πρόσωπα που παίζουν πρωταγωνιστικό ρόλο.

Κάθε απόπειρα μεταρρύθμισης συναντά συχνά αντιδράσεις για τη στοχοθεσία της, αμφισβητήσεις για τις βελτιώσεις που επαγγέλλεται η ρητορική, η οποία τη συνοδεύει. Αναφέρεται μάλιστα συχνά σε αντιφατικές ή μη ρεαλιστικές προσδοκίες, σε αυθαίρετες εκτιμήσεις για να νομιμοποιήσει τις αλλαγές και να εξασφαλίσει την κοινωνική συναίνεση.

Προκαλεί συζητήσεις και αντιδράσεις για ιδεολογικά και διαχειριστικά ζητήματα. Ιδεολογικά, γιατί η στοχοθεσία και οι πρακτικές της βασίζονται σε αξίες που εδράζονται σε μια συγκεκριμένη κοινωνική θεωρία. Επίσης, ερμηνεύονται διαφορετικά, ακόμη και όταν είναι στόχοι που επαναλαμβάνονται, όπως, για παράδειγμα, η ισότητα των ευκαιριών. Διαχειριστικά ζητήματα, γιατί οι νομοθετικές ρυθμίσεις και οι πρακτικές προκαλούν σοβαρά διλήμματα, κυρίως ως προς τις τελικές εκβάσεις τους.

Οι πολιτικές για τη μεταρρύθμιση συχνά μένουν ανεφάρμοστες, επειδή η σχέση εκπαιδευτικής πολιτικής και αλλαγής είναι ρευστή. Η εκπαιδευτική πολιτική μπορεί να προωθεί μια αλλαγή, αλλά αυτή τελικά να μην υλοποιηθεί, αφού η απόσταση μεταξύ σχεδιασμού και εφαρμογής είναι μεγάλη. Πολλές φορές συντελούνται ενδογενείς αλλαγές στην εκπαίδευση, χωρίς καν να προηγηθεί η παρέμβαση του κράτους.

Επιπλέον, κάθε απόπειρα μεταρρύθμισης βρίσκει συχνά αντιμέτωπη με ανυπέροβλητα πρακτικά εμπόδια. Οι διαχειριστικές πρακτικές για την υλοποίησή της δεν είναι διαδικασίες γραμμικές που εγγυώνται εκ των προτέρων την επίτευξη των συγκεκριμένων αποτελεσμάτων, ενώ η εφαρμογή της είναι μια μακροχρόνια διαδικασία που μπορεί συχνά να καταλήξει σε απροσδόκητα αποτελέσματα. Βρίσκεται αντιμέτωπη με πλήθος προβλημάτων

που ανακύπτουν, εξαιτίας παραγόντων που έχουν σχέση με το ισχύον θεσμικό πλαίσιο, τη δυναμική των ιδρυμάτων, τις εσωτερικές και τις εξωτερικές πιέσεις ή αντιδράσεις. Πολλές αλλαγές ακυρώνονται ή, όταν τεθούν σε εφαρμογή, οι τελικές εκβάσεις τους ορίζονται σε μεγάλο βαθμό από τα παγιωμένα συμφέροντα και τις ρουτίνες, κυρίως τις συνέπειες που έχουν στην οικονομία και τις κοινωνικές τάξεις. Τούτο ερμηνεύεται εύκολα, αν ληφθεί υπόψη ότι η εκπαίδευση κατανέμει άνισα τη γνώση, προκαθορίζει το ενσωματωμένο ανθρώπινο και πολιτισμικό κεφαλαίο που, σε συνδυασμό με το κοινωνικό επηρεάζει τη θέση στη δομή της απασχόλησης και στην κοινωνική δομή.

Κάθε απόπειρα μεταρρύθμισης συναντά εμπόδια και έχει διαφορετικά αποτελέσματα, από τους επίσημους στόχους ή προκαλεί αντιδράσεις που ενεργοποιούν τάσεις αντιμεταρρύθμισης. Οι αντιδράσεις αυτές δικαιολογούνται, αν ληφθεί υπόψη ότι οι λειτουργίες της εκπαίδευσης συνδέονται με συγκεκριμένα ενδιαφέροντα, ευνοεί ή να θίγει παγιωμένα συμφέροντα (Paris, 1995). Ακόμη και στην περίπτωση που επιλύει προβλήματα, δεν είναι εύκολο να εφαρμοσθεί στην πράξη, γιατί επενεργούν ανασταλτικά οι γραφειοκρατικές αγκυλώσεις, οι θεσμοί και οι ρουτίνες, απρόβλεπτα γεγονότα και εξελίξεις.

Ειδικότερα οι πολιτικές που έχουν επίκεντρο τους εκπαιδευτικούς και το έργο τους εφαρμόζονται δύσκολα, γιατί προκαλούν αντιδράσεις που εκδηλώνονται με απροσδόκητους και αντιφατικούς τρόπους και τελικά τις ακυρώνουν. Και αν ακόμη εφαρμοσθούν, δεν έχουν τα αναμενόμενα αποτελέσματα, αφού αυτά εξαρτώνται από το βαθμό που οι εκπαιδευτικοί κατανοούν τη σημασία τους, από τον τρόπο που τις οικειοποιούνται και τις υποδέχονται (Labarre, 1992).

Ορισμένες μελέτες στηριζόμενες σε εμπειρικά δεδομένα, καταλήγουν στο συμπέρασμα ότι οι εκπαιδευτικοί φιλτράρουν τις πολιτικές πρακτικές, με βάση την επαγγελματική τους ιδεολογία, τις προσδοκίες, τις ταυτότητες που ορίζουν τις αντιλήψεις και τις στάσεις τους. Αυτές, αρχίζουν από τη συμμόρφωση και το συμβιβασμό και φθάνουν μέχρι την αντίσταση ή τη συνολική απόρριψη των αλλαγών, με αποτέλεσμα να τις ακυρώνουν.

Με βάση αυτό το σκεπτικό, η εκπαιδευτική πολιτική για τη μεταρρύθμιση δεν είναι μόνο προϊόν των επιλογών της εκάστοτε κυβέρνησης, αλλά και αντανάκλαση των αντιδράσεων, των συγκρούσεων και των συμβιβασμών για τους ρητούς ή τους άρρητους στόχους.

Συμπέρασμα

Από τα προαναφερθέντα συνάγεται το συμπέρασμα ότι η μελέτη της εκπαιδευτικής πολιτικής και της μεταρρύθμισης έχει χρησιμότητα. Μπορεί να αποκαλύψει τους άρρητους, βραχυπρόθεσμους ή μακροπρόθεσμους, στόχους και τα πολιτικά συμφραζόμενα της μεταρρύθμισης.

Να αναδείξει τη σχέση μεταξύ της πολιτικής και των ευρύτερων αλλαγών και να ερμηνεύσει τη στάση των κοινωνικών τάξεων ή ομάδων που συναινούν ή αντιτίθενται στις αλλαγές.

Να ερμηνεύσει τις πολιτικές επιλογές και τις στρατηγικές, όπως και τις τελικές εκβάσεις τους.

Να αναδείξει τον πολύπλοκο και σύνθετο χαρακτήρα της εκπαιδευτικής πολιτικής που έχει μεγάλη αξία, γιατί συχνά βασίζεται σε μια μονοδιάστατη ανάλυση σε μικρο- επίπεδο που οδηγεί σε απλουστευτικά ή λανθασμένα συμπεράσματα. Παραβλέπει, δηλαδή την επίδραση παραγόντων, όπως είναι οι σχέσεις εξουσίας, οι λειτουργίες του κράτους, οι ιστορικές συγκυρίες, στους

στόχους και τους προσανατολισμούς της εκπαιδευτικής πολιτικής που έχουν βραχυπρόθεσμες ή μακροπρόθεσμες συνέπειες.

Κάθε απόπειρα μελέτης απαιτεί μια σύνθετη προσέγγιση, καθώς τα κράτη μετασχηματίζουν τις λειτουργίες τους και προωθούν τον εκσυγχρονισμό της που συνδέεται με την παγκοσμιοποίηση της οικονομίας (Apple, 1996).

Έτσι μπορεί να αποκαλύψει τους τρόπους, με τους οποίους επενεργεί σε ποικίλα πεδία του κοινωνικού σχηματισμού που βρίσκονται σε μία κατάσταση συνεχούς αλλαγής, τα όριά τους είναι δυσδιάκριτα, οι ισχύοντες κανόνες ασαφείς. Μπορεί να δώσει απαντήσεις σε θεμελιώδη ερωτήματα που συμπυκνώνονται στο 'πού, τι, πώς και γιατί' και έχουν μεγάλη ερμηνευτική σημασία.

Το 'πού;' αναφέρεται στο χώρο και το χρόνο, δύο βασικές συντεταγμένες που σηματοδοτούν τις πολιτικές επιλογές για τη μεταρρύθμιση. Στις σύγχρονες κοινωνίες μάλιστα έχουν βαρύνουσα σημασία, γιατί οι επικρατούσες συνθήκες μετασχηματίζονται με ταχείς ρυθμούς, ενώ οι θεσμοί δε δύνανται να τους παρακολουθήσουν.

Οι ιδεολογίες, που συντηρούνται για μεγάλα διαστήματα, αναθεωρούνται από τη σύγκρουση αντιτιθέμενων αξιών και την επικράτηση ορισμένων από αυτές, μέσω μιας διαδικασίας περιοδικών μεταβολών. Όταν επικρατούν οι φιλελεύθερες αξίες, η εκπαιδευτική πολιτική δίνει έμφαση στη σταθερότητα και την τάξη, τη βελτίωση της ποιότητας και την αποτελεσματικότητα της εκπαίδευσης, τη σύνδεση της με την οικονομία. Όταν επικρατούν οι σοσιαλδημοκρατικές αξίες, δίνει έμφαση στην ισότητα ευκαιριών και το δημόσιο χαρακτήρα της εκπαίδευσης, τη σύνδεσή της όχι μόνο με την οικονομία, αλλά και την κοινωνία.

Το ‘τι’ αναφέρεται στις θεσμικές αλλαγές που προβλέπει η μεταρρύθμιση για την επίλυση των προβλημάτων της εκπαίδευσης ή τη συνολική ανασυγκρότηση του εκπαιδευτικού συστήματος.

Το ‘πώς’ στις διαχειριστικές πρακτικές που αξιοποιούνται για την υλοποίησή των αλλαγών και έχουν αξία, γιατί από αυτές εξαρτώνται οι τελικές εκβάσεις τους. Το ‘γιατί’ στα βαθύτερα αίτια που επιβάλλουν τις αλλαγές και συνδέονται με τις ευρύτερες οικονομικές και κοινωνικές σχέσεις, τις πολιτικές εξελίξεις.

Το τρίπτυχο ‘τι, πώς, γιατί’ παραπέμπει στο ‘θεωρητικό τρίγωνο του Ντολ’ (Dahl’s theoretical triangle), σύμφωνα με το οποίο η ανάλυση και η ερμηνεία μίας μεταρρύθμισης προϋποθέτουν τη σύνθετη προσέγγιση των δεδομένων σε τρία πεδία: της στοχοθεσίας, της διαχειριστικής πρακτικής και των τελικών εκβάσεων.

Μια τέτοια προσέγγιση, φέρνει στο προσκήνιο ορισμένα θεμελιακά ερωτήματα, όπως :

Ποιοι είναι οι ρητοί και άρρητοι στόχοι της πολιτικής;

Ποιο είναι το ιδεολογικό και θεωρητικό της υπόβαθρο;

Ποιες αλλαγές προβλέπει για την υλοποίηση των στόχων;

Ποιες διαχειριστικές πρακτικές υιοθετούνται για την εφαρμογή των αλλαγών;

Ποιες είναι οι τελικές εκβάσεις των αλλαγών;

Οι αλλαγές ποια ενδιαφέροντα καλύπτουν ή συμφέροντα εξυπηρετούν;

Τι είδους αντιδράσεις ή συγκρούσεις προκαλούν οι αλλαγές και για ποιους λόγους;

Ποια αποτελέσματα έχει τελικά η πολιτική για τη μεταρρύθμιση της εκπαίδευσης;

Ποια είναι τα βαθύτερα αίτια που επιβάλλουν τη μεταρρύθμιση στο συγκεκριμένο χώρο και χρόνο;

**Ανοικτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα
Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων**

Τέλος Ενότητας

Χρηματοδότηση

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό έχει αναπτυχθεί στα πλαίσια του εκπαιδευτικού έργου του διδάσκοντα.
- Το έργο «**Ανοικτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα στο Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων**» έχει χρηματοδοτήσει μόνο τη αναδιαμόρφωση του εκπαιδευτικού υλικού.
- Το έργο υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από εθνικούς πόρους.

Σημειώματα

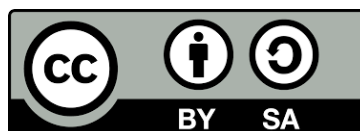
Σημείωμα Αναφοράς

Copyright Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, Διδάσκουσα : Καθηγήτρια Σιάνου-Κύργιου Ελένη.
«Εκπαιδευτική Πολιτική Ι : Επαγγελματισμός των εκπαιδευτικών και διοίκησης
εκπαίδευσης. Εκπαιδευτική πολιτική και εκπαιδευτικοί». Έκδοση: 1.0. Ιωάννινα 2014.

Διαθέσιμο από τη δικτυακή διεύθυνση: <http://ecourse.uoi.gr/course/view.php?id=1252>.

Σημείωμα Αδειοδότησης

- Το παρόν υλικό διατίθεται με τους όρους της άδειας χρήσης Creative Commons Αναφορά Δημιουργού - Παρόμοια Διανομή, Διεθνής Έκδοση 4.0 [1] ή μεταγενέστερη.

[1] <https://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/>.